

ԸՆԹԵՐՑՈՂԷՆ՝ ԱՌԻԽՄԱԳԻՐՆ

ԱՍՏՈՒԱՅՐԱՇՈՒՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մրբազան Տէր Խմբագիր
«Սիոն» ամսաթերթի

Յրուսաղեմ

Գերապատիւ Հայր,

Աստուածաշունչին աշխարհաբար հաշերէնով հրատարակուելուն, Տիար Ծարմանեանին յայտնած կարծիքը Սիոնի 1930, նոյեմբեր՝ թիւ 11ին մէջ, հաճոյքով կարգաւորվ, պարտք զգացի հետեւեալ իմ համեստ կարծիքս ալ հրապարակելու, այն յոյսով թէ ընդփոյթ հրատարակմանը սատարած պիտի ըլլամ, որուն կարիքը մանաւանդ ներկայիս մեծ անհրաժեշտութիւն մըն է։

Համակարծիք եմ Տիար Ծարմանեանին թէ այս հսկայ ձեռնարկը կարելի է յաջողորնել միմիայն համազգային նախաձեռնութեամբ. այսինքն ամէն հայ անհատէ նիւթական օժանդակութիւն մը ապահովելով։

Աւստի անհրաժեշտ է որ փութացուի կեղերական յանձնախումբ մը կազմուել նրուսաղէմի Պատրիարքարանին վերահսկողութեանը տակ և մասնաճիւղեր՝ բոլոր հայաշատ քաղաքներուն մէջ, Առաջնորդարաններու և կամ Բարեկրօնականի հովանաւորութեամբ։

Իմ կարծիքով, հրատարակութիւնը պէտք է ըլլայ երկու տեսակ. Ա. ը միջակ տառերով լաթիկազմ և զիւրամատչելի գին որոշելով առ առաւելն մէկ ու կէս տոլար. իսկ Բ. ը խոշոր տառերով, ընտիր թուղթ, մեծածաւալ կաշեկազմ, որուն գինն ալ որոշել պիտեճէն հաւասարակշիւելու սակովմը։

Նոյնպէս հանգանակութիւնը պէտք է ըլլայ երկու տեսակ. մին՝ պարզ նուիրատուութիւն, իսկ Բ. ը պայմանագրութիւն. այսինքն նախ քան հրատարակութիւնը որոշուած սակին 10 կամ 20% զեղջով գրնորդներէն փոխարժէքը կանխիկ գանձել։

Հուսկ ուրեմն, նիւթականը՝ ժողովուրդէն, իսկ բարոյական օժանդակութիւնն ալ տեղւոյց Մրբազան Հայրերէն սիրայօժար տրամադրուելուն անկասկած ըլլալով կը սիրեմ յուսալ թէ խօսքէն զործին լծուելու ժամը հասած է և որքան շուտ, այնքան լաւ։

Յարմարագոյն ասիթէն օգտուելով հաճեցէք ընդունիլ Մրբազան Հայր, խորին յարգանայս հաւատարմեաները։

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Աղեխանդիս, 23 Մարտ 1931

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Ս. ԿԻՐԱԿՈՍ ՄԱՆԿԱՆ ՄԱՍԻՆՆԵՐ

Վսեմ. Արմենակ Պէյ Կամսարական Աղեքսանդրի մէջ պատահական վաճառողէ մը գնած ըլլալով Ալլի մը մէջ ամփոփուած մանուկ Ս. Կիրակոսի մասունքը, Եզրպատոսի առաջնորդ Գեր. Տ. Թորգոմ Արքեպի. ի խնդրանաց վրայ, նուիրեց Սրբոց Յակոբեանց Տաճարին։

Տ. Թորգոմ Արքեպի. այս տոթիւ Գեր. Պատր. Տեղապահ Սրբազանին ուղղած նամակէն քաղելով կու տանք Ալլին նկարագրութիւնը.

«Ալլին երկարութիւնն է իբր 30 սանդիւմ, վերնամասը, այսինքն դաստակին վերի ծայրը ունի 14 սանդիւմնոց չըջանակ մը, որ կը վերջաւորուի 17 փերուզ քարերով, ընդհուլուած ըստ մասին քիլոյնարի ապարանջանով մը, որ փակցուած է ազուցուած տեղին վրայ. նոյնպիսի ապարանջան մը փակցուած է նաեւ դաստակին վարի մասին վրայ, ընդհուլուած՝ միով պակաս 14 նոյնպիսի քարերով։ Վերի ապարանջանին ներքեւ, երեք կարգ երկաթագիր տառերով փորագրուած է ասիւն շատակարանը. ՍԲ. ԱԶՍ ՆՈՐՈԳԵՏԱԻ ԶԵՌԱՄԲ ՄԵԼԷՔԻՍԵԹ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿ ՄՇՈՒ ՍԲ. ՈՎԱՆԷՍԱ ՎԱՆԻՏՆ ՈՐ Է ԲԱԶՈՒԿ ՏՂԱՅ ՄԱՆՈՒԿ ՍԲ. ԿԻՐԱԿՈՍԱ. ԹՎԻՆ ՌՄԳ (=1754) ԱՄԻՆ։ Իսկ ամէնէն վարի ծայրը փակուած է գմբէթաձեւ և պտուտակաւոր կափարիչով մը, որուն կեղերունը օղով մը հաստատուած է։ Դաստակին վարի կէսին վրայ, ճակատի կողմը, կայ չիլիմ իշի բանուած Ս. Կոյս մը, որ զիրկն ունի Յիսուս Մանուկը, և նստած է երկսիւն խաչածայր խորոնի մը ներքեւ։ Նիւթն է արծաթ ոսկեջրած, արուեստն է աւսկ կիլիզի։ Դաստակին ափի կողմը քիչ մը ճմլուած կ'երևի»։

Գեր. Պատրիարքական Տեղապահ Սրբազանը այս նուիրական ընծայարկութեան առթիւ օրհնութեան և շնորհակալութեան գիր մը ուղղեց Վսեմ. Արմենակ Պէյ Կամսարականին։

ՌՊ. Է՝ Ս. ԿԻՐԱԿՈՍ ՄԱՆՈՒԿԸ

Ս. Կիրակոս Լիկաոնացուց Իկոնիոն քաղաքէն էր: Մայրն էր Յուդիտա, արքայական զարմէ բարեպաշտուհի քրիստոնեայ այրի մը, որ իր միամօր զաւկին հետ կ'ապրէր Դիոկղետիանոս կայսեր ժամանակ: Դոմետիանոս դատաւորը երբ Լիկաոնիա կ'երթայ քրիստոնեաները հալածելու, Յուդիտա զաւկին կեանքէն վախնալով՝ կը թողու իր ամէն ունեցածները և Կիրակոսի ու իր երկու նաժիշտներուն հետ խոյս կու տայ Իսուրիոյ Սիւեւկիա քաղաքը. այն տեղէն ալ Աղեքսանդրոս դատաւորին երեսէն կը փախչի Տարսոն: Բայց քանի մը օր յետոյ ետեւէն կը հասնի Աղեքսանդրոս ու կը հրամայէ իրեն բերել Յուդիտան: Այն ատեն երկու նաժիշտները կը լքեն իրենց տիրուհին ու կը փախչին քովէն: Իսկ Յուդիտա, մանուկը զրկած, արիութեամբ կը ներկայանայ դատաւորին ու կը խոստովանի իր քրիստոնէութիւնը: Ասոր վրայ կը սկսին հարուածել զայն արջառաջիկերով, ու կը քերեն մարմինը մինչև գօտին: Այդ միջոցին Կիրակոս մանուկը մօրը կը նայէր և կու լար, և երբ մայրը իր տանջանքներուն մէջէն կ'ըսէր. «Ես քրիստոնեայ եմ և Տէր Յիսուսը կը պաշտեմ», քաղցրաբարբառ աղանձի պէս միւնոյն խօսքերը կը մնէր նաեւ սուրբ մանուկը: Դատաւորը տղեկը զիրկը կ'առնէ ու կ'ողոքէ զայն համբուրելով, բայց Կիրակոս կը դարձնէ երեսը անկէ ու մօրը կը նայի միշտ, և ձեռքով ու ոտքով հարուածներ կու տայ դատաւորին որ թողու զինքը ու իր մօրը յանձնէ: Աղեքսանդրոս երբ կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը խնդրես. «Ես քրիստոնեայ եմ» կը պատասխանէ հրեշտակային մանուկը: Կը զայրանայ բռնաւորը, կը բռնէ Կիրակոսի ոտքերէն ու աստիճաններէն վար կը նետէ կատաղութեամբ: Հոն գլուխը քարին կը զարնուի և արեան ճապաղիքներու մէջ կ'աւանդէ հողին: Այս տեսարանին առջեւ թէև կը ճմլուի մօրը սիրտը ու կը զաւարուին աղիքները, բայց կը գոհանայ Աստուծմէ որ իր որովայնին պտուղը իրմէ առաջ ընդունեցաւ մարտիրոսութեան պատիւը: Ապա երկաթէ քերիչներով նորէն կը տանջեն Յուդիտան և եռացեալ նաւթ կը լեցնեն ոտքերուն վրայ.

յետոյ զայլ մը անցընելով բերին, կը տանին ու կը զլխատեն 304 կամ 305 թուականին: Յուդիտայի նաժիշտները զիչեւանց կը գողնան իրենց տիրուհիին ու զաւկին մարմինները ու Տարսոնէն դուրս քարայրի մը մէջ կը զետեղեն: Ապա Մեծն Կոստանդիանոսի օրով կը յայտնուին անոնց զերեզմանները, և նշխարները կը սփռուին ամէն կողմ:

Հայաստանեայց եկեղեցին Կիրակոսի և Յուդիտայի համար յատուկ տօնի օր մը սահմանած է տարւոյն մէջ. և այդ օրը կ'երգուին ի պատիւ անոնց յորինուած երկու գեղեցկահիւս շարականներ, որոնց սկզբնաւորութիւններն են. «Յարմատոց բարեաց քաղցր շառաւիղ վերաբուսեալ ծաղիկ հաւատոյ», և «Վարդապետն վառեալ ծաղիկ ի նորատունկ բուրաստանի»:

Այսուհետեւ նոյն տօնին օրը զուրս պիտի հանուի այս մասունքը և ի պատիւ մանկահասակ սուրբ նահատակին և խոնկով ու համբոյրով պիտի մեծաբուի Ս. Յակոբեանց Տաճարին մէջ:

ՔԷՄԱՆԶԻՍՏ ՌՈՒԲԵՆ

Ի Ս. ՅԱԿՈԲ

Երուսաղէմ ալ քախտն ունեցաւ վայելելու Քէմանչիստ Ռուբէնի ԲԷՄԱՆԶԷՆի դիւթանքը:

Հանրային նուագահանդէսէն ետք, զոր տուաւ քաղաքիս մէջ, ուր մեծապէս գնահատուեցաւ ըլլայ հրէական ըլլայ արաբական շրջանակներէ՝ ընդունելով խանդավառ և անկեղծ գնահատանքներ անդական թերթերու մէջ, Պր. Ռուբէն շատ մեծ հաճոյք մը պատճառեց նաեւ՝ Ս. Աթոռոյս Միաբանութեան և զարդանքներու աշակերտութեան համար ալ զատ նուագահանդէս մը տալով ժառանգաւորաց վարժարանի սրահին մէջ, մարտ 16-ին:

Քէմանչիստին արեւելեան ու տօնմիկ երաժշտութիւնը, որ նրբութեան, զգայնութեան և մեղեդիի հմայքը կը մարմնացնէ, տարբեր ըլլալով ընդհանրապէս եւրոպական յաճախ քիչ մը ծանր ու խորտուրորտ երաժշտութենէն, ամենէն աւելի կը խօսի մեր, արեւելացիներու սրտին: Քննույշ, ակնածաման, մերթ ճառողուն և մերթ յուզումնալից ու կորովի է Պր. Ռուբէնի ԲԷՄԱՆԶԷՆ, թէև ո՛չ այնչափ ուժեղ ու ծաւալուն որքան կրնար ըլլալ ջութակը:

Քէմանչիստին զործիրն ալ ինքնին տեսնելու բան է. հարիւր քսան տարուան քէմանչէ մըն է ան, վրան զարդարուած ոսկեայ նրբակերտ մետաղներով

և յիշատակներով՝ անոր զեղզեղանքներուն հիացողներուն կողմէ:

Քէմանչխար նուագեց զեղեցիկ կառներ, ինչպէս Վարդը, Տըլէ Եաման, Կալի Երզը, փունջեր՝ Անուշ օրերէլէն, Սայեաթ Նովայէն, Սրինգը, Կըռուներ, ևն. — տասնեւմեց կառ: Արտաբայ յայտադրին նուագեց նաեւ պարսկական եղանակ մը, չարկեան, և Հայաստանը:

Մէկ ու կէս ժամուան այս վայելքէն ետք՝ Տեղապահ Սրբազան ջերմ զոհունակութիւն և շնորհակալութիւն յայտնեց Քէմանչխար Գ. Ռուբէնի, յիշելով թէ **Լուսի**, որուն բնին է արուեստագէտը, հայրենիք եղած է ուրիշ քանասանդոններու և արուեստագէտներու ալ, որոնք նշանաւոր հանդիսացած են: Ե՛րբ քէմանչէին լարներուն պէս մեր սիրտերն ալ իր երաժշտութեան հմայրովը թրթռացուց ըսաւ Սրբազանը:

Պ Ա Շ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն Ք

Յրանչխկեան Միարանութեան նորընտիր **Կիւստոյ Դեր**. Հայր **Նազարեմնոյ Ժակորոցցի** Մարտ 13 ուր. օրը իր առաջին պաշտօնական այցելութիւնը տուաւ Պատրիարքարանիս իր հետեւորդներով, և Դանիշին մէջ ընդունուեցաւ Պատր. Տեղապահ Դեր. Տ. Մեսրոպ Սրբազանի և Միարանութեան անդամոց կողմանէ:

Հետեւեալ օրը, շաբաթ, Տեղապահ Սրբազանը իր հետեւորդներով փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Դեր. Հայր Կիւստոյին, Յրանչխկեանց վանքը:

Անգլիացի մեծանուն գրագէտ **Պր. Քերնադ Ծոյ** 13 Մարտ ուր. երեկոյին վանք այցելեց անակրնկալօրէն, Վսեմ Սրբ Ռոմանոս Սթորի յանձնարարականով: Աշխարհաճախ հիւրը կարճատեւ միջոցի մը համար միայն երուսաղէմ եկած էր: Հակառակ ժամանակի անյարմարութեան և այցելութեան յանկարծութեան՝ **Պր. Քերնադ Ծոյ** Պատրիարքարանիս դանիշին մէջ ընդունուեցաւ պատշաճ մեծարանքով:

Երուսաղէմի Վսեմ. Կառավարիչի անգլիացի և ամերիկացի հիւրերը, որոնց մէջ կը գտնուէր Ամերիկեան Մամուլի գլխաւոր ղեմերէն **Մր. Ջոն Օլպիս Լակլեն** Մարտ 16-ին վանք այցելեցին: Այցելուները առաջնորդուեցան Ս. Յակոբայ Տաճարը, ուր ցոյց արուեցան իրենց եկեղեցական հնութիւններ: Ապա, յարգելի հիւրերը Պատրիարքարանիս դանիշին մէջ ընդունուեցան Պատր. Տեղապահ Դեր. Տ. Մեսրոպ Սրբազանի կողմանէ:

Երուսաղէմի Եթովպական Հիւպատոս **Մ. Բավոյ** Մենամենոյ Պատրիարքարան այցելեց Մարտ 19-ին, և Դեր. Պատր. Տեղապահ Սրբազանին անձամբ յանձնեց Եթովպոյ Վեհափառ Հայլ Սէլլասէ Ա. Թագաւորին գրութիւնը, որով զոհունակութիւն կը յայտնէր Ն. Վեհափառութիւնը իր Թագադրութեան առթիւ Ս. Աթուէս զրկուած շնորհաւորական ուղերձին համար:

Հետեւեալ օրը, 20 Մարտ, ուրբաթ օրը Դեր. Տեղապահ Սրբազանը, հետն ունենալով Ա. Թագաւան Հոգ. Տ. Պարգեւ վարդապետը, փոխադարձ այցելութեան գնաց Եթովպական Հիւպատոսարանը, և խնդրեց Գ. Հիւպատոսէն Միարանութեան յարգանաց և շնորհակալութեանց զգացումները ներկայացնել Եթովպոյ Վեհ. Կայսեր:

Հետեւեալը թարգմանութիւնն է Նորին Վեհափառութենէն ստացուած գրութեան.

Յաղրակեմ Առիւծ Յուդայի
Հայլ Սէլլասէ Առաջին
Բնաբեալ Միոյն Աստուծոյ,
Թագաւոր Թագաւորաց

Ե Թ Ո Վ Պ Ի Ո Տ

Մեր ողջոյնները կը ներկայացնենք Զեր Դերապատուութեան: Մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Զեր 1 Նոյեմբեր 1930 — 10462 - 16 նամակին համար, զոր ղրկած էիր Մեր Թագադրութեան առիթով: Կը խնդրենք որ ընդունիր Մեր շնորհակալութիւնները այն բարի զգացումներուն համար, զորս կը տածէր Մեզի, Մեր Հայրենիքին եթովպոյ և Մեր Ժողովուրդին հանդէպ: 26 Փետրուար 1931.

ԱՏՏԻՍ ԱԳԷՊԱ:

Պատր. Տեղապահ Դեր. Տ. Մեսրոպ Սրբազան, հետն ունենալով Ա. Թագաւան Տ. Պարգեւ վարդապետը, Մարտ 26-ին այցելութիւն տուաւ քաղաքիս եղիպտական Ընդհ. Հիւպատոս **Վսեմ. Սաորդ Պէլլի**, և իր շնորհաւորութիւնները ներկայացուց Եղիպտոսի Վեհափառ Ֆուատ Ա. Թագաւորին ծննդեան տարեդարձին առթիւ:

Վերահաս Զատիկական Տօներու առթիւ քաղաք ժամանեցին Մեծն Բրիտանիոյ Արքունիքէն **Ն. Բ. Իշխանուի Ալիս-Մառի Արլոնի Կոմսուի** և իր ամուսինը՝ **Ն. Բ. Արլոնի Կոմսը**, Ընդհ. Կառավարիչ Հարաւ-Ափրիկէի, որոնք հիւրերն են Պաղեստինի Վսեմ. Բարձր Կոմիտէին:

27 Մարտ 1931. ուրբաթ օրը, բարձրաստիճան հիւրերը, իրենց շրախումբով և Բարձր Կոմիտէութեան ու Կառավարութեան ներկայացուցիչներուն առաջնորդութեամբ այցելեցին Ս. Յարութեան Տաճարը, ուր Աւագ Դրան առջեւ ընդունուեցան Հայ, Յոյն և Լատին Պատրիարքութեանց ներկայացուցիչներուն և Ս. Յարութեան Տաճարի երեք ազգաց

Տեսուչներուն կողմէ եւ առաջնորդուեցան Սրբափայրի բոլոր մասերը:

● Նոյն օրը կէսօրէն վերջ ժամը 3-ին այցելեցին Բեթղեմէմ, եւ հոն ալ միւսեւոյն շրջով ընդունուելով՝ առաջնորդուեցան Ս. Իմնդեան Այրը եւ Սրբափայրի յարակից մասերը: Իսկ Մարտ 29, կիրակի օրը, գացին Ս. Աստուածածնայ Տաճարն ի Գեթսեմանի, եւ ընդունուեցան Հայ եւ Յոյն Պատրիարքարանի ներկայացուցիչներուն եւ Ս. Աստուածածնայ Տաճարի Հայ եւ Յոյն Տեսուչներուն կողմանէ:

Պատրիարքարանիս կողմէ սոյն ընդունուլթեանց ներկայ գտնուեցան Հոգ. Տ. Տ. Կիրեղ, Պարգեւ եւ Շաւարշ վարդապետները:

● Եօթնեակ մը յետոյ՝ Ն. Բ. Կոմսուխիմ ու Կամար իրենց առաջնորդող երուսաղէմի վսեմ, Կառավարիչին, Բարձր Կոմիսներութեան ներկայացուցչին եւ ուրիշ հետեւորդներու հետ ապրիլ 4-ին կէսօրէ առաջ վանքս այցելեցին՝ Ս. Յակոբեանց Տաճարը տեսնելու համար: Իրենց ցուցուեցան հիւսիսային եւ եկեղեցական զգեստներ եւ առարկաներ: Տաճարէն առաջնորդուեցան Պատրիարքարան, ուր Տեղապահ Սրբազանը, հետն ունենալով վարդապետներ, ընդունեցաւ զիրենք եւ ուր մեծարուեցան պատշաճ հիւրասիրութեամբ:

Բարձրապատիւ հիւրերը իրենց այս այցելութեան առիթով ամբողջ մէկ ու կէս ժամ մնացին վանուցս մէջ, մեծապէս հետաքրքրուելով իրենց տեսած բաներուն չյգ. եկեղեցիի պաղեստինեան այս հաստատութեան մասին:

ՆՈՒԷՐ՝ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

Տ. Սարգիս Եպիսկ. Տ. Սարգիսեանի կողմէ

1. Biblia Sacra, Խաղերէն Ս. Գիրք.— 2. Ռոբէնի Հնախօսութիւն, Հատոր Ա. Բ. Գ.— 3. Նոր Կտակարան, վերջը քանի մը թուղթ պակաս.— 4. Ազգերուն Քարեկամը, տետրակ տպագրեալ.— 5. Ձէթունի Վրէժը.— 6. Խորանի Շուքեր.— 7. Աստուծարանութիւն Տեսական, Հ. Եղուարդ Հիւրմիւզ, Հատոր Ա.— 8. Գիրք Առաքինութեանց, Տպ. Վենետիկ 1721.— 9. Աստուծոյ Բնարը, Ոստմնասիրութիւն Ս. Գրոց:

Տիկին Եպիսկոպոս Զաւենեանի կողմէ

Անաւոր Տ. Սարգիս Եպիսկ. ի

1. Գիրք Կոչեցեալ Ձէն Հոգեւոր. Յակոբ Պատրիարք Նախնի.— 2. Երանելոյն Սարգիս Շնորհալի վարդապետի Մեկնութիւն Կաթողիկոսայ Բրդնայ Ս. Յակոբայ.— 3. Ս. Օգոստինոսի Յաղագս Քաղարին Աստուծոյ.— 4. Մեկնութիւն Սրբոց Երկոտասան Մարգարէից.— 5. Նարեկ, զբարբ տպ. Պոլիս 1850.— 6. Մեկնութիւն Չորեքտասան Բրդնոց Երանելոյն Պողոսի, Հատ. Ա. Բ.— 7. Բառագիրք Հայկազեան Լեզուի, տպ. Վենետիկ 1769.—

8. Ժողովուրդներուն Ազատութիւնը, տետրակ տպագրեալ.— 9. Յրանքէն Բուարանութիւն մը.— 10. Տեսութիւն Նոր Կտակարանաց, Հատ. Գ.— 11. Հայատառ Բրդերէն Քրիստոնէական.— 12. Մեկնութիւն Բրդնայ Պողոսի առ Եփեսացիս. տպգր. Երուսաղէմ 1850.— 13. Գիրք Օրինակաց եւ նմանութեանց.— 14. Մեկնութիւն Չորեքտասան Բրդնոց Պողոսի, Հատոր Ա. Բ. Գ.— 15. Մեկնութիւն Աւետարանաց. տպ. Վենետիկ 1737:

Տ. Տրդատ Ա. Բեկչ. Պալատեանի կողմէ

1. Փիլիսոփայութիւն, Անտոն Կոմսոյ Աստուծարան վարդապետի, Հ. Հատոր.— 2. Արուեստ Բնական կամ Տրամաբանութիւն Փրանկիսիոսի Սուաւի.— 3. Լիակատար վարք Սրբոց. Ագոնի, Հատոր 2, 3, 4, 8, 9, 10, 11, 12.— 4. Գիրք Օրինակաց եւ նմանութեանց. տպ. Վենետիկ 1750ին.— 5. Պատմութիւն վարուց Յովհաննու Ոսկերեանի. տպ. Վենետիկ 1751ին.— 6. Հին Զեռագիր փորթիկ Հատոր մը 1611ին գրուած, սկիզբէն կը պակսին.— 7. Մեկնութիւն Նարեկի, Նախնա Պատրիարքի կողմէ գրուած.— 8. Թանգարան Խրատու, Հատ. Ա.— 9. Բնական Օրէնք, Հեղինակ Մեսրոպ վարդապետ Աղաչբագեան.— 10. Դարաշատում. Հ. Ղուկաս Վրդ. Ինճիսեան, 1824 Վենետիկ.— 11. Նուագարան Օրմնութեանց.— 12. Հրաշք արարեալ օրմնարանեալ Կուսէն Մարիամայ Աստուածածնի.— 13. Պապականք եւ Բրթէթանք.— 14. Ներքող Որդոց Որոտման, ի տպարանի Մայր Եկեղեցւոյն Աստուածածնի.— 15. Անգիր Դպրութիւն, Վահան Վրդ. Տ. Մինասեան.— 16. Ազգաբանութիւն Տոմարի Յարեթեան, 1752ին Վենետիկ տպուած.— 17. Եղանակ Բիւզանդեան Բազմավէպ, Վենետիկ.— 18. Հին Զեռագիր Շարական, սկիզբէն էջեր պակաս.— 19. Հոգեւոր Մտածութիւն Աստուածային Բանից. տպ. Վիննա.— 20. Ճարտասանութիւն բովանդակեալ ի հինգ զիրս.— 21. Մկրտիչ Պէշիկթաշեանի կեանքն ու գործը.— 22. Մեկնութիւն Եօթնոց Բրդնոց Կաթողիկոսայ.— 23. Մեկնութիւն Սրբոց Աւետարանին Մարկոսի. Անդրէաս Վրդ.— 24. Ներքող Գրիգորի Նարեկեցւոյ.— 25. Աստուածաշունչ Աշխարհաբար.— 26. Գիրք Հարցմանց Գրիգորի Տաթեւացւոյ.— 27. Մեկնութիւն Ժամակարգութեան արարեալ Խոսրովու Անձեւացեաց Եպս. ի եւ կարգադրեալ Մովսէսի Գիտնական վարդապետի.— 28. Քննութիւն Խրնդոր.— 29. Ս. Օգոստինոսի Յաղագս Քաղարին Աստուծոյ, Հատոր Ա. եւ Բ.— 30. Մաշտոց Հատընտիր Հաւարմանց ի Մեծ Մաշտոցէն Յունաց որ կոչի Էֆթողիս.— 31. Համառօտութիւն Քրիստոնէական Աստուածաբանութեան.— 32. Քարոզը համառօտը Եօթն Կարգեան, Հատոր Ա.— 33. Խորհրդատետր Սրբոց Պատարագի ըստ արարողութեան Հայատանեայ Եկեղեցւոյ եւ ըստ օրինակին տպագրելով ի Հոմ. ի Թրիէսթ, ի Տպարանի Միսիթարեանց, 1803.— 34. Գիրք Կոչեցեալ Ձէն Հոգեւոր.— 35. Մկրտիչ Պէշիկթաշեանի Քերթումներն ու ձառերը: